



basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREDI YA 12

XITSONGA: RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA (FAL)

PAPILA RA 2 (P2)

HUKURI 2013

MEMORANDAMU

TIMARAKA: 70

Memorandamu leyi yi na tipheji ta 16.

Rhubiriki ya maavelo ya timaraka eka xitsalwana xa MATSALWA
Xiya ku hambana ka maavelo ya timaraka exikarhi ka Nkoka wa mahungu na
Xivumbeko, ku katsa na matirhiselo ya Ririmi

TIKHODI NA MAAVELO YA TIMARAKA		NKOKA WA MAHUNGU (25) Nhlamuselo ya nhlokomhaka. Vundzeni bya nkanelo, ku amukeleka na ku twisisa matsalwa.	MAAVELO YA TIMARAKA	XIVUMBeko NA RIRIMI (10) Xivumbeko, nkhlukelano na maandlalelo. Ririmi, thoni na maendlelo lama tirhisiwaka eka xitsalwana.
Khodi ya 7 80-100%	Vuswikoti bya le henhla ngopfu 20-25 wa timaraka	-Nhlokomhaka yi hlamuseriwile hi vuenti naswona swilaveko hinkwaswo swi katsiwile. -Ku kombisa mahlamulelo ya le henhla ngopfu: (90%+. Vuswikoti bya le henhla ngopfu.) -Nkanelo wa mahungu hi vumbhoni byo huma eka tsalwa. -Ku twisisa ka xiyimo xa le henhla ka matsalwa.	Vuswikoti bya le henhla ngopfu 8-10 wa timaraka	-Xivumbeko xa kahle. -Masungulo na mahetelelo ya kahle ngopfu. -Nkanelo wa mahungu lama andlariweke kahle. -Xitayili, thoni, na ririmi swi kahle naswona swi pfumala swihoxo.
Khodi ya 6 70-79%	Vuswikoti bya le henhla 17½-19½ wa timaraka	-Nhlamuselo ya le henhla ka nhlokomhaka. Ku katsiwa ka swilaveko mayelana na nhlokomhaka. -Nhlamuselo hi vuenti. -Miehleketi leyi boxiweke yo hambanahambana yo huma eka matsalwa. -Matsalwa ya kahle na vumbhoni byo huma eka matsalwa.	Vuswikoti bya le henhla 7-7½ wa timaraka	-Xitsalwana xi andlariwile kahle. -Masungulo na mahetelelo ya kahle. -Vuxokoxoko bya mahungu swa olova ku byi landzelela. -Xitayili, thoni na ririmi ra kahle swi fambelana na xikongomelo. -Maandlalelo lamanene.

Khodi ya 5 60-69%	Vuswikoti bya le henhlanganyana 15-17 wa timaraka	-Ku kombisa ku twisisa ka nhlokomhaka. -Miehleketo yo amukeleka mayelana na nhlokomhaka. -Miehleketo leyi vupfeke, kambe a hi hinkwayo yi nga na nseketelo lowu enerisaka. -Vumbhoni byo twisisa matsalwa.	Vuswikoti bya le henhlanganyana 6-6½ wa timaraka	-Xivumbeko xa kahle na nkhlulukelano. -Masungulo, mahetelelo na tindzimana tin'wana ti andlariwe kahle. -Nkanelo wu nga landzeleleka. -Ririmi, thoni na xitayili swo pfumala swihoxo.
TIKHODI NA MAAVELO YA TIMARAKA		NKOKA WA MAHUNGU (25) Nhlamuselo ya nhlokomhaka. Vundzeni bya nkanelo, ku amukeleka na ku twisisa matsalwa.		XIVUMBeko NA RIRIMI (10) Xivumbeko, nkhlulukelano na maandlalelo. Ririmi, thoni na maendlelo lama tirhisiwaka eka xitsalwana.
Khodi ya 4 50-59%	Vuswikoti byo amukeleka 12½-14½ wa timaraka	-Ku kombisa ku twisisa nhlokomhaka, kambe a hi swilaveko hinkwaswo leswi kambisisiweke. -Vumbhoni bya kahle byo seketela nhlokomhaka. -Miehleketo leyi seketeriweke a yi khorwisi. -Matwisiselo ya kahle ya tsalwa.	Vuswikoti byo amukeleka 5-5½ wa timaraka	-Vumbhoni byin'wana bya xivumbeko. -Xitsalwana xo pfumala xivumbeko na nkhlulukelano wa miehleketo. -Swihoxo switsongo swa ririmi, thoni na xitayili leswi faneleke. -Xivumbeko xa tindzimana xa kahle.
Khodi ya 3 40-49%	Vuswikoti byo enela 10-12 wa timaraka	-Ndlela ya xiyimo xa le hansi xa mahlamulelo ya xivutiso. -Ku twisisa kutsongo ka mahlamulelo ya nhlokomhaka. -Nkanelo wa nhlokomhaka a wu khorwisi, naswona wu na vumbhoni byitsongo byo huma eka tsalwa. -Mudyondzi u pfumala ku twisisa ka tsalwa.	Vuswikoti byo enela 4-4½ wa timaraka	- Nkunguhato na/kumbe xivumbeko swi hoxekile. -Nkanelo a wu andlariwanga kahle. -Xivumbeko xa tindzimana xi na swihoxo. -Swihoxonyana eka ririmi, thoni na xitayili.

Khodi ya 2 30-39%	Vuswikoti bya madyondza 7½-9½ wa timaraka	-Ku huhula hi mayelano na nhlokomhaka. -Mbuyelelo wa mahlamulelo, mikarhi yin'wana miehleketo a yi fambelani na nhlokomhaka. -Njhekanjhekisano wo tsana, njhekanjhekisano wo pfumala nseketelo wo huma eka ndzimana. -Miehleketo yo tsana swinene ya matwisiselo ya xitshuriwa na tsalwa.	Vuswikoti bya madyondza 3-3½ wa timaraka	-Maandlalelo yo ka ya nga enerisi na xivumbeko xo ka xi nga kunguhatiwangi, leswi kavanyetaka nkhlukulano. -Swihoxo swa ririmi na xitayili xo hoxeka leswi endlaka xitshuriwa xo ka xi nga amukeleki. -Xihoxo eka xivumbeko xa tindzimana.
---------------------------------	---	--	--	--

TIKHODI NA MAAVELO YA TIMARAKA		NKOKA WA MAHUNGU (25) Nhlamuselo ya nhlokomhaka. Vundzeni bya nkanelo, ku amukeleka na ku twisisa matsalwa.		XIVUMBeko NA RIRIMI (10) Xivumbeko, nkhlukulano na maandlalelo. Ririmi, thoni na maendlelo lama tirhisiwaka eka xitsalwana.
Khodi ya 1 0-29%	Vuswikoti byo ka byi nga enelangi 0-7 wa timaraka	-A swi olovi ku landzelela nhlokomhaka leyi kaneriwaka hikuva nhlamulo yi na vuxaka byitsongo na nhlokomhaka. -Leswi a ringetisaka xiswona ku hlamlula xivutiso i swa xiyimo xa le hansi. Timhaka titsongo leti twalaka a ti na vumbhoni bya leswaku ti huma ebukwini. -Miehleketo yo tsana swinene ya matwisiselo ya xitshuriwa na tsalwa.	Vuswikoti byo ka byi nga enelangi 0-2½ wa timaraka	-A swi olovi ku vona loko nhlokomhaka yi kaneriwile. -Ku pfumaleka ka vumbhoni bya nkunguhato. -Ku pfumaleka ka tindzimana to twisiseka. -Ririmi ro tsana. -Xitayili na thoni leswi hoxekeke.

TSUNDZUKANI LESWI: Loko mukamberiwa a nga landzelelangi vundzeni bya xivutiso, a tlhela ematshan'weni ya sweswo a titumbuluxela xitshuriwa xa yena, a nga averiwi timaraka ta vundzeni, ririmi na xivumbeko.

MAAVELO YA TIMARAKA:

VUNDZENI	(V)	=	25
XIVUMBeko NA RIRIMI	(X&R)	=	<u>10</u>
			<u>35</u>

XIYENGE XA A: NOVHELE

NDZI NGO TINCIKI! - FA Thuketana

XIVUTISO XA 1: XITSALWANA

- Loko Ntekele a humelele hi khombo ro hiseriwa tibazi ku va na vusweti emutini. Hikokwalaho ka xiyimo lexi, Ntekele u tele hi miehleketo yo xavisa Manayila eka Muzayiwe loyi a a fumile leswaku a va nsati wa yena tanihileswi Muzayiwe a a n'wi tshembise ku n'wi pfuxela bindzu ra yena.√√√
- Hambileswi Manayila a a xixima Ntekele tata wa yena, loko Ntekele a n'wi tivisa leswaku u fanele a lovorwa hi Muzayiwe, Manayila u ri swi nga antswa a tidlaya ematshan'weni yo va nsati wa Muzayiwe.√√√
- Manayila u byela Ntekele leswaku yena u na jaha leri a ri rhandzaka hi mbilu ya yena hinkwayo, ku nga Jamboti, kutani a nge swi koti ku tekiwa hi mukhalabye.√√√
- Ntekele u ri loko Manayila a ala ku tekiwa hi Muzayiwe u fanele a rhurha ekaya ka yena, kambe leswi eka Manayila a swi nga vuli nchumu.√√√
- Ku sungurile rivengo exikarhi ka Manayila na tata wa yena ku kala Manayila a vona swi antswa leswaku a ya kuma ku pfuneka eka mufundhisi Chavani.√√√
- Hi ku vona ku sihalala ka tata wa yena, Manayila u vona swi antswa leswaku a tisunga kambe a tlhela a cinca miehleketo.√√√
- Manayila u hetelela a tsakisa tata wa yena hi ku pfumela ku tekiwa hi Muzayiwe a ri karhi a swi tiva embilwini leswaku hi siku ra mucato u ta kunguhata ku tsala papila leri a ri kombisa leswaku u tihoxe exidziveni leswaku a dyiwa hi tingwenya.√√√
- Manayila u kunguhate ku ya eBonn a famba a lava Jamboti, ku kondza a kumana na makwavo wa mufundhisi Chavani, yena John Chavani loyi a yeke na yena ekaya ka yena.√√√
- Ku fika mufundhisi Chavani ekaya ka John Chavani, kutani a byela Manayila leswaku Jamboti u kona ekaya.√√√
- Manayila u tlhelela ekaya a fika a kumana na Jamboti kutani rirhandzu ra vona ri ya emahlweni, a va a tsandzeke hi ndlela yoleyo Ntekele ku fikelela ku navela ka yena.√√√√

Nhungu wa timhaka kambe mhaka yo hetelela yi ta averiwa mune wa timaraka.

MAAVELO YA TIMARAKA:

VUNDZENI	(V)	= 25
XIVUMBEKO NA RIRIMI	(X&R)	= <u>10</u>
		<u>35</u>

[35]

KUMBE

XIVUTISO XA 2: XIKAMBELANTWISISO

- 2.1 A a ri eku chumayeleni.√ Sonto.√ (2)
- 2.2 Kereke ya Rixongile.√√ (2)
- 2.3 Jamboti a a nga ngheni kereke, a a ta ro sungula, se a swi hlamarisa.√√ (2)
- 2.4 A a lava ku ya vonana na murhandziwa wa yena Manayila.√√ (2)
- 2.5 A swi nga fanelangi.√ Leswi se kereke a yi nghene khale hambiloko a a lo tshama eswitulwini swa le ndzhaku a swi ta va swi lulamile.√ /Loko ku ri eku dyondzisiweni ka rito ra Xikwembu swa kavanyeta eka vayingiseri loko ku ri na munhu loyi a fambafambaka.√
- (Ku seketela kun'we ntsena. Amukela na ku seketela kun'wana loku twalaka.) (2)
- 2.6 2.6.1 A hi swona. A a nga tsakangi hikuva a a n'wi venga swinene.√√ (2)
- 2.6.2 A hi swona, a a ri rikotse.√√ /Mativula a ku ri Mpfuleni.√√ (2)
- 2.7 A ndzi ta n'wi tsundzuxa leswaku a a swi tive leswaku vana va na timfanelo ta vona hambiloko va ri va yena.√√√
- (Amukela na mavonelo man'wana lama twalaka.) (2)
- 2.8 Ku kombisa vatswari khombo ro hlawulela vana leswi va faneleke ku hanyisa xiswona.√/B.√ (1)
- 2.9 A a ri ekaya ka Donder.√√ /A a ri ekaya ka Saartjie na Donder.√√ (2)
- 2.10 Japie van Hond.√√
- (Loko mukamberiwa a lo tsala vito kumbe xivongo ntsena u kuma maraka yin'we.) (2)
- 2.11 U n'wi ponisile hi ku n'wi lamulela eka vabohiwakulobye lava a va lava ku n'wi dlaya.√√ (2)

- 2.12 I Kalkoel.√ Pluimvee.√ (2)
- 2.13 I mhaka ya kahle.√ Hikuva u hetelele a kuma ku tshunxeka a tlhela a heleketiwa ekaya.√
- Kumbe:
- A hi mhaka ya kahle.√ Hikuva u xenga vabohiwa lava a a bohiwile na vona eka leswi a va twananile swona.√ (2)
- 2.14 Ri hlamusela leswaku bikiri ra jamu a ri tele swinene hi kofi.√√ (2)
- 2.15 U hlamusela leswaku Jamboti a a nga si tshama a nwa kofi kumbe tiya na xinkwa loko a ta va a fikile ePluimvee.√√ /I khale a hetelele ku nwa kofi kumbe tiya na xinkwa.√√
- (Nhlamulo yin'we ntsena.) (2)
- 2.16 Ina a a n'wi rhandza hikuva hambiloko tata wa yena a n'wi byela leswaku loko a nga lavi ku tekiwa hi Muzayiwe u fanele a suka ekaya ka yena, a swi n'wi karhati, u ri yena murhandziwa wa yena i Jamboti.√√ /U hetelele a nyamalarile hi siku ra nkhuvo wa yena na Muzayiwe.√√
- (Timaraka i to seketela ntsena.) (2)
- 2.17 Mukamberiwa u ta nyika dyondzo yin'wana na yin'wana leyi twalaka. Xikombiso: Ndzi dyondza leswaku loko munhu a tiyimiserile hi swo karhi hambi o byeriwa yini hi mani kumbe mani a nga cinci miehleketo.√√
- (Amukela na tidyondzo tin'wana leti twalaka.) (2)

[35]

NTSENGO WA XIYENGE XA A: 35

XIYENGE XA B: NTLANGU**BYOKOTA MADLAYISANI – MM Marhanele****XIVUTISO XA 3: XITSALWANA**

- Enkhubenyi wa xirhwala lowu Makhanana na nuna wa yena Mathebula a va rhambiwe eka wona, Makhanana u nyengile na Gezani loyi a a ri xigangu xa yena.✓✓✓
- Mathebula a a swi vonile leswaku Makhanana a a nyengile kutani a ya va tumbelela.✓✓✓
- Loko Gezani a va kumile, Mathebula u bile Gezani ku kondza a titivala.✓✓✓
- Mavundza loko a swi vonisa xisweswo u chelele Gezani xiganama lexi nga n'wi dlaya, a tlhela a ya pota ehosini leswaku Mathebula u dlayile Gezani.✓✓✓
- Loko Mathebula a ta va a balekile hi ku tiva nawu wa tiko lowu nge: "*Tihlo hi tihlo*," leswi vulaka leswaku na yena a a ta dlawa. Tindhuna ta hosi Magamana ti fambile ti hlotana na yena hi ku landzelela xileriso xa hosi.✓✓✓
- Tiko hinkwaro a ri yimile hi milenge hikwalaho ka ku lava ku vona ku ahluriwa ka nandzu wa Mathebula.✓✓✓
- Makhanana u tlhele a kumeka na Mavundza emutini wa Mathebula laha varhumiwa va hosi va kumeke vumbhoni hinkwabyo bya ku dlayiwa ka Gezani.✓✓✓
- Ku rhandzana ka Makhanana na Mavundza ku endle leswaku Mavundza a kunguhata ku tshika nsati N'wa-Rimbelule a ta teka yena.
- Mavundza u voniwile nandzu kutani a dlayiwa.✓✓✓✓

Nhungu wa timhaka kambe mhaka yo hetelela yi ta averiwa mune wa timaraka.

MAAVELO YA TIMARAKA:

VUNDZENI	(V)	= 25
XIVUMBeko NA RIRIMI	(X&R)	= 10
		<u>35</u>

[35]

XIVUTISO XA 4: XIKAMBELANTWISISO

- 4.1 I Makhanana.✓ (1)
- 4.2 N'wa-Xipene.✓ (1)
- 4.3 Gezani✓ Maluleke.✓
(Loko mukamberiwa a lo tsala vito kumbe xivongo ntsena u kuma maraka yin'we.) (2)
- 4.4 Mavundza.✓ (1)
- 4.5 Vamune.✓ (1)
- 4.6 Nsati lonkulu i N'wa-Chovolo.✓ Nsati lontsongo i N'wa-Rimbelule.✓ (2)
- 4.7 Leswaku vanhu va ri Makhanana a a ri na swigangu.✓✓ (2)
- 4.8 Hileswi Mathebula nuna wa yena se a a swi kumile leswaku u rhandzana na van'wana vavanuna.✓✓ (2)
- 4.9 Hileswi a a nga ri na ndhawu leyi nga ya yena.✓✓ (2)
- 4.10 A a vona leswaku a swi ta va holovisa/a a ri na ntwelavusiwana eka nsati wa yena/a a nga rhandzi ku hlundzukisa Makhanana.✓✓ (2)
- 4.11 Byalwa.✓ /Huku.✓ /Xinefu.✓
(Tinhlamulo timbirhi ntsena.) (2)
- 4.12 Hikuva mali leyi a nga yi kumangi hi ndlela leyinene, naswona loko nuna wa yena o yi vona a a yi ta va holovisa.✓✓ (2)
- 4.13 A va ri varhandzani.✓✓ /Makhanana a a ri xigangu xa Gezani.✓✓ (2)
- 4.14 A nga xiximi/hloniphi muti wa Mathebula.✓✓
(Amukela na tinhlamulo tin'wana leti twalaka.) (2)
- 4.15 U va tumbelerile, u twile hinkwaswo leswi a va swi vulavula hikuva va fikile va yima hi le tlhelo rin'wana ra ximudyana laha Mathebula a a pavalarile kona.✓✓✓ (3)
- 4.16 A va huma enkhubyeni wa xirhwala eka Mavundza.✓✓ /A va huma eka Mavundza.✓✓ (2)

- 4.17 Xiganama xa Mavundza.√ (1)
- 4.18 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena. Xikombiso: A ndzi ta n'wi
hlongola.√√ /A ndzi ta n'wi rivalela.√√
(Amukela na tinhlamulo tin'wana leti twalaka.) (2)
- 4.19 A hi mhaka ya kahle, hikuva N'wa-Rimbelule a a pfuna yena hi ku ya tshova
tihunyi to vandzekela byalwa byo thwasisa Mbhalati loko a ta kumana na
khombo ro vaviseka tihlo.√√√ (3)
- [35]

NTSENGO WA XIYENGE XA B: 35

XIYENGE XA C: SWIRUNGULWANA/SWIHUNGWANA

NDZI NI TIMFANELO – SJ Malungana na NJ Maluleke

XIVUTISO XA 5: XITSALWANA

NDZI NI TIMFANELO – SJ Malungana

- Masungulo Mugweni a a ri nhwana loyi a a nghena xikolo eMbhayimbhayi.√√√
- U dyondzile malembe yo hlava swinene kambe a nga pasi hi ku va a nga ri na mhaka na ku dyondza.√√√
- A a nga tsali mintirho ya xikolo, a a teka mintirho ya van'wana a kopa.√√√
- A a nga xiximi vadyondzisi.√√√
- A a xwa no ka a nga fiki hi nkarhi exikolweni.√√√
- Mathicara ya n'wi tshinya kambe a nga cinci mahanyelo ya yena lama yo hamboloka.√√√
- Thicara Mhangeni u n'wi kuma a ri karhi a kopela loko a lava ku n'wi tekela xijumbana wa ala.√√√
- Loko a heta ku tsala thicara Mhangeni u n'wi byela leswaku a yisa hi yexe phepha ra yena eka Ndzawulo/vakamberi.√√√
- Hinkwaswo leswi a a swi endla swi nga ri enawini a vula leswaku u na timfanelo.√√√√

Nhungu wa timhaka kambe mhaka yo hetelela yi ta averiwa mune wa timaraka.

MAAVELO YA TIMARAKA:

VUNDZENI	(V)	= 25
XIVUMBEKO NA RIRIMI	(X&R)	= <u>10</u>
		<u>35</u>

[35]

I NTIRHO MUNI? – NJ Maluleke

- 6.1 Xixevo.✓ (1)
- 6.2 Venda Sun.✓ Ku ya tlanga michini/ku ya gembula.✓ (2)
- 6.3 6.3.1 A hi swona. Van Vuurenhof u vule leswaku Mahafu a humese mali leswaku a ta kota ku famba.✓✓ (2)
- 6.3.2 Hi swona, hikuva a lava ku ya gangisa vavasati van'wana eka Majosi Bar Lounge.✓✓ (2)
- 6.3.3 A hi swona. Mahafu a ri ekusuhi no wina movha.✓✓ (2)
- 6.4 Mukamberiwa u ta nyika dyondzo yin'wana na yin'wana leyi twalaka. Xikombiso: Loko u ri wanuna u fanele ku va na ntiyiso eka nsati wa wena leswaku a ta ku hlonipha.✓✓ (2)
- (Amukela na tidyondzo tin'wana leti twalaka.) (2)
- 6.5 Mukamberiwa u ta nyika vonelo ra yena leri twalaka. Xikombiso: A ndzi ta nyuma ku vona vanhu va rixaka ra ka hina va khomiwa kahle hi tinxaka tin'wana.✓✓ (2)
- (Amukela na tinhlamulo tin'wana leti twalaka.) (2)
- 6.6 U vurile leswaku ka borha. /A famba a lava ko ya hungasa kona.✓✓ (2)
- 6.7 A xi khorwisi hikuva na loko a fika laha a a vurile leswaku u ya kona u hundzerile eka Majosi Bar Lounge.✓✓✓ (3)
- 6.8 Mavambe.✓ R600,00.✓ (2)
- 6.9 U ya tlanga xitokofela xo horisana.✓✓ (2)
- 6.10 Vanhu a va talangi.✓✓ /Vanhu a va vonaki hi xitalo.✓✓ (2)
- 6.11 Hileswi na yena a a endla vubihi lebyi a byi endliwa hi nsati wa yena.✓✓ (2)
- 6.12 A nga humesangi nchumu/mali.✓ (1)
- 6.13 A a ri mudyondzisi loyi a a tokote swinene hi Xibunu.✓✓ (2)
- 6.14 A yi kahle hikuva mhaka leyi yi va xikombiso xa ku va ku nga ri na matirhelo lamanene eka ntirho wolowo.✓✓ /Yi kombisa vukungundzwana.✓✓ (2)
- 6.15 Swa humelela, va tele Vantima lava loko va vona Valungu va kholelaka vantimakulobye hi ku va va lava ku vonaka va ri lavanene.✓✓ (2)
- (Amukela na ku seketela kun'wana loku twalaka. Timaraka i to seketela ntsena.) (2)
- 6.16 A a rhandza ku tsakisa Valungu.✓✓ /A nga vulavuli hi ndlela leyinene na vanhu.✓✓ (2)
- (Nhlamulo yin'we ntsena.) (2)

[35]**NTSENGO WA XIYENGE XA C:****35**

XIYENGE D: VUTLHOKOVETSERI**XIVUTISO XA 7: PHOFULA NAMUNTLHA – HP Siwela**

- 7.1 Xitlhokovetselo lexi xi vulavula hi varhandzani, laha un'we a nga dyohela un'wana, kutani loyi a nga dyoha wa tsundzuxiwa leswaku a kombela ku rivaleriwa ku endlela leswaku swilo swi ta tshamiseka un'wana a nga se lova.√√√√ (4)
- 7.2 7.2.1 Phofula: Ku boxa mhaka yo karhi leyi u nga na yona embilwini ya wena.√√ (2)
- 7.2.2 Vevukeriwa: Ku va u nga tikeriwi embilwini.√√ (2)
- 7.3 'A swi bihanga, a hi vutoya, a hi ku hluriwa'.√/Ntila wa 10.√ (1)
- 7.4 Swi vula ku hanya u ri na mhaka yo karhi embilwini ya wena, kambe u nga n'wi byeli loyi yi n'wi kongomeke.√/B.√ (1)
- 7.5 Ku hanya u ri na xiphiqo.√√ (2)
- 7.6 Swi vula leswaku loko un'wana wa n'wina o pfuka a lovile.√√ (2)
- 7.7 Yi kahle, yi ta endla leswaku u nga vi na ku tikeriwa embilwini ya wena.√√
(Amukela na tinhlamulo tin'wana leti twalaka.) (2)
- 7.8 Mukamberiwa u ta boxa matitwelo ya yena . Xikombiso: A ndzi ta kombela ku rivaleriwa eka murhandziwa wa mina hikuva ku hoxa vona vanhu.√½
(Amukela na tinhlamulo tin'wana leti twalaka.) (1½)
[17½]

XIVUTISO XA 8: HLAYISANI RIRIMI- TJ Manganyi

- 8.1 Xitlhokovetselo lexi xi hlohotela leswaku Vatsonga va ya emahlweni no tinyungubyisa hi ririmi ra vona, va nga tinyumi hikuva loko va nga tinyungubyisi hi rona a ri nge vi na nkoka.√√√√ (4)
- 8.2 U hlamusela leswaku hi nga tisandzi/hi nga titekeli ehansi/hi nga tinyumi.√√ (2)
- 8.3 'Hi hitekela ku ri andlala'.√√/Ntila wa 7.√√ (2)
- 8.4 A hi ri tirhiseni hi ta twa ku nandziha ka rona/a hi tiphineni hi rona.√√ (2)
- 8.5 Swi vula leswaku hi ri tiva hi ku hetiseka.√√ (2)
- 8.6 Swi tele swi tlhela swi halakela.√/A.√ (1)

- 8.7 Mukamberiwa u ta nyika dyondzo ya yena. Xikombiso: Munhu un'wana na un'wana u fanele ku tinyungubyisa hi ririmi ra yena.√½
(Amukela na tidyondzo tin'wana leti twalaka.) (1½)
- 8.8 A yi kahle, munhu un'wana na un'wana u fanele ku vulavula ririmi ra ka vona.√√ (2)
- 8.9 I vanhu lava yivaka.√ (1)
[17½]

XIVUTISO XA 9: RIFU – MD Ndobe

- 9.1 Xitlhokovetselo lexi xi vulavula hi rifu. Xi vula leswaku rifu a ri na xihlawuhlawu, ri ya eka swisiwana, swifumi, lonkulu na lontsongo. A ri yi hi nghohe kumbe rimbewu, naswona nkarhi wa rona a wu tivi hi munhu. Ku hava loyi a nga na matimba yo ri sivela.√√√√ (4)
- 9.2 I munhu wo titeka a ri wo antswa ku tlula van'wana vanhu.√√ (2)
- 9.3 Swi vula leswaku rifu ri nga hi fikela nkarhi wun'wana na wun'wana.√√ (2)
- 9.4 Tihosi.√ (1)
- 9.5 'Rifu, u nhenha'√/Ntila wa 31.√ /'U champiyoni ya misava'√/Ntila wa 32.√
(Ntila wun'we ntsena.) (1)
- 9.6 Rifu ri tekiwa ku fana na muyivi hikuva ri teka na lava va nga tshembiwa emitini.√√ (2)
- 9.7 Rifu a ri chavi nchumu.√√ (2)
- 9.8 Mukamberiwa u ta boxa matitwelo ya yena. Xikombiso: A ndzi ta endla leswaku mintirho ya mina yi voniwa hi mani na mani.√√ /A ndzi ta ringeta ku hanya hi ndlela yo lulama.√√
(Amukela na tinhlamulo tin'wana leti twalaka.) (2)
- 9.9 Hileswi Goliath a a tiveka a ri munhu wa matimba, kambe emakumu u hluriwile hi Davida. Leswi swi vula leswaku siku rin'wana rifu na rona ri ta hluriwa.√½ (1½)
[17½]

XIVUTISO XA 10: XONA HI XIHI? – KJ Ngobeni

- 10.1 Mutlhokovetseri u vulavula hi vanhu va mavondzo lava nga naveriki ku vona ku humelela ka van'wana. Loko va vona munhu a humelela va n'wi lumbeta swilo swo biha, leswi nga ta n'wi sivela ku humelela evuton'wini bya yena.√√√√ (4)
- 10.2 10.2.1 Ntila wa 13: Ku tirha hi ku tiyimisela swa vuyerisa.√√ (2)
- 10.2.2 Ntila wa 17: A ku na ku rhula etikweni.√√ (2)
- 10.3 I munhu loyi a ku humesaka munhu un'wana ekhombyeni.√ (1)
- 10.4 Wu vula leswaku va nga vuli swo biha hi yena.√√ (2)
- 10.5 Laha tindhawu timbirhi ti avanyisiwaka hi kona.√/B.√ (1)
- 10.6 Mukamberiwa u ta nyika dyondzo ya yena. Xikombiso: Mavondzo a ya hakeri.√√
- (Amukela na tidyondzo tin'wana leti twalaka.) (2)
- 10.7 Mukamberiwa u ta boxa matitwelo ya yena. Xikombiso: A ndzi ta endla leswaku hambi va ndzi lumbeta ndzi nga heli matimba ku endal leswinene.√½
- (Amukela na tinhlamulo tin'wana leti twalaka.) (1½)
- 10.8 Mukamberiwa u ta boxa vonelo ra yena. Xikombiso: A nga titwi kahle hikuva u hlamusela leswaku vanhu va sola van'wana hambi va endle leswinene.√√
- (Amukela na tinhlamulo tin'wana leti twalaka.) (2)
- [17½]

NTSENGO WA XIYENGE XA D: 35
NTSENGO WA TIMARAKA: 70